

О. М. ОВЧЕЛУПОВА

ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ: НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Стаття присвячена дослідженню теоретико-методичних засад і розробці практичних рекомендацій щодо оцінки кредитоспроможності позичальника комерційного банку. **Предметом** дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів щодо підвищення якості інформаційно-аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальників комерційного банку. **Метою** статті є розробка теоретико-методичних положень та обґрунтування практичних рекомендацій щодо оцінки кредитоспроможності позичальника. **Завдання** роботи: проаналізувати фактичні показники розвитку банківської системи України, у тому числі масштаби кредитних операцій комерційних банків; дослідити та систематизувати понятійний апарат оцінки кредитоспроможності позичальників; на базі нормативно-правового регулювання встановити алгоритм визначення значення коефіцієнта імовірності дефолту позичальника-юридичної особи; розробити заходи з удосконалення методичних підходів щодо оцінки кредитоспроможності позичальників комерційного банку. У ході дослідження використано **методи**: абстрактно-логічний аналіз, теоретичного узагальнення, системного та статистичного аналізу, графічний метод. За результатами дослідження проаналізовано динаміку обсягів активів та наданих кредитів вітчизняних банків за період 2015-2020 рр. та кредитних операцій вітчизняних банків за період 2017-2020 рр. Узагальнено теоретико-методичні підходи до оцінки кредитоспроможності позичальників. Розроблено заходи щодо формування науково-обґрунтованого методичного підходу до оцінки кредитоспроможності позичальників комерційного банку. **Висновки**: запропоновано заходи щодо удосконалення методичного забезпечення оцінки кредитоспроможності комерційних банків, що дозволяють забезпечити підвищення якості кредитних операцій, мінімізацію ймовірності виникнення ризиків і загроз, а отже сприяти забезпеченню стабільності розвитку та високого рівня фінансово-економічної безпеки комерційних банків.

Ключові слова: кредитоспроможність; позичальник; логістична модель; інтегральний показник фінансового стану боржника; клас боржника; коефіцієнт імовірності дефолту.

Вступ

Успішність розвитку банківських установ визначається ефективністю організації кредитних відносин. Кредитні відносини між банківськими установами та позичальниками забезпечують отримання прибутку банківськими установами та є джерелом додаткових фінансових ресурсів для суб'єктів господарювання.

Обґрунтованість, прозорість кредитних операцій та покращення якості кредитного портфелю комерційного банку прямо залежить від ефективно організованої оцінки кредитоспроможності його позичальників.

Нестабільна соціально-економічна ситуація, непрогнозованість впливу зовнішніх факторів на функціонування банківських установ зумовлюють високий ризик неповернення кредитних зобов'язань. Необхідність підвищення рівня кредитних вкладень з метою наповнення вітчизняної економіки фінансовими ресурсами актуалізують питання застосування науково-обґрунтованої, прозорої та ефективної методики оцінки кредитоспроможності позичальників. Використання у практиці комерційних банків методики, що матиме комплексний та системний характер та дозволить об'єктивно визначати фінансовий стан, потенційного позичальника і можливості дотримання ним принципів кредитування, сприятиме досягненню комерційними банками сталих засад функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання	оцінки	кредитоспроможності

позичальників комерційного банку викладено у працях таких науковців, як: Васильчак С., Вовчак О., Гідулян А., Давидович І., Кіндрацька Г., Крамаренко І., Кужелев М., Маркович Т., Саух І., Світлична В., Слав'юк Р., Суханова А., Федоришина Л., Чайковський Я. [1-8; 13-15; 17-19]. Враховуючи зазначені розробки дослідників у теорію оцінки кредитоспроможності позичальників банку, вважаємо за необхідне зазначити, що достатня кількість теоретичних і практичних аспектів кредитоспроможності і досі залишаються недостатньо розробленими, а деякі позиції є дискусійними.

Постановка завдання

Зважаючи на викладене вище, метою роботи є дослідження дискусійних питань застосування методики оцінки кредитоспроможності позичальників комерційних банків, а також розробка пропозицій із підвищення якості її інформаційно-аналітичного забезпечення.

Виклад основного матеріалу

Здійснення економічних відносин між позичальником та комерційним банком, пов'язаних із наданням у тимчасове користування фінансових ресурсів, їх своєчасним поверненням, сплатою відсотків, у сукупності представляє собою сутність кредитних операцій. Надання кредитів обов'язково супроводжується механізмом оцінки кредитоспроможності позичальника. А результат оцінки є тим вагомим фактором, що визначає ефективність кредитних операцій та кредитної

політики комерційного банку загалом.

В рамках цього дослідження проаналізовано фактичні показники розвитку банківської системи України, у тому числі масштабів кредитних операцій комерційних банків.

За період 2012-середина 2020 рр. кількість діючих банківських установ України зменшилася. У 2012 р. кількість їх була 175 установ, у 2013 р. – 180 установ, у 2014 р. – 163 установи, у 2015 р. – 117 установ, у 2016 р. – 93, у 2017 р. – 82 р., у 2018 р. – 77, 2019 р. – 75 і перша половина 2020 р. – 75 установ. Отже, за аналізований період відбулося значне (у 2,3 рази) скорочення кількості банківських установ.

Останнє, нажаль, вкрай негативно впливає на вітчизняну банківську систему, погіршує умови конкуренції на банківському ринку, а також загострює диспропорції у структурі банківської системи (між банками різних форм власності та в залежності від їх розміру). Окрім того, зменшилася і кількість банківських відділень, що є основними "точками продажу" банківських продуктів, що також погіршує умови конкуренції та знижує рівень доступності банківських продуктів для клієнтів – юридичних і фізичних осіб.

Показники обсягів активів банків та наданих кредитів за період 2015-2020 рр. наведено на рис. 1.

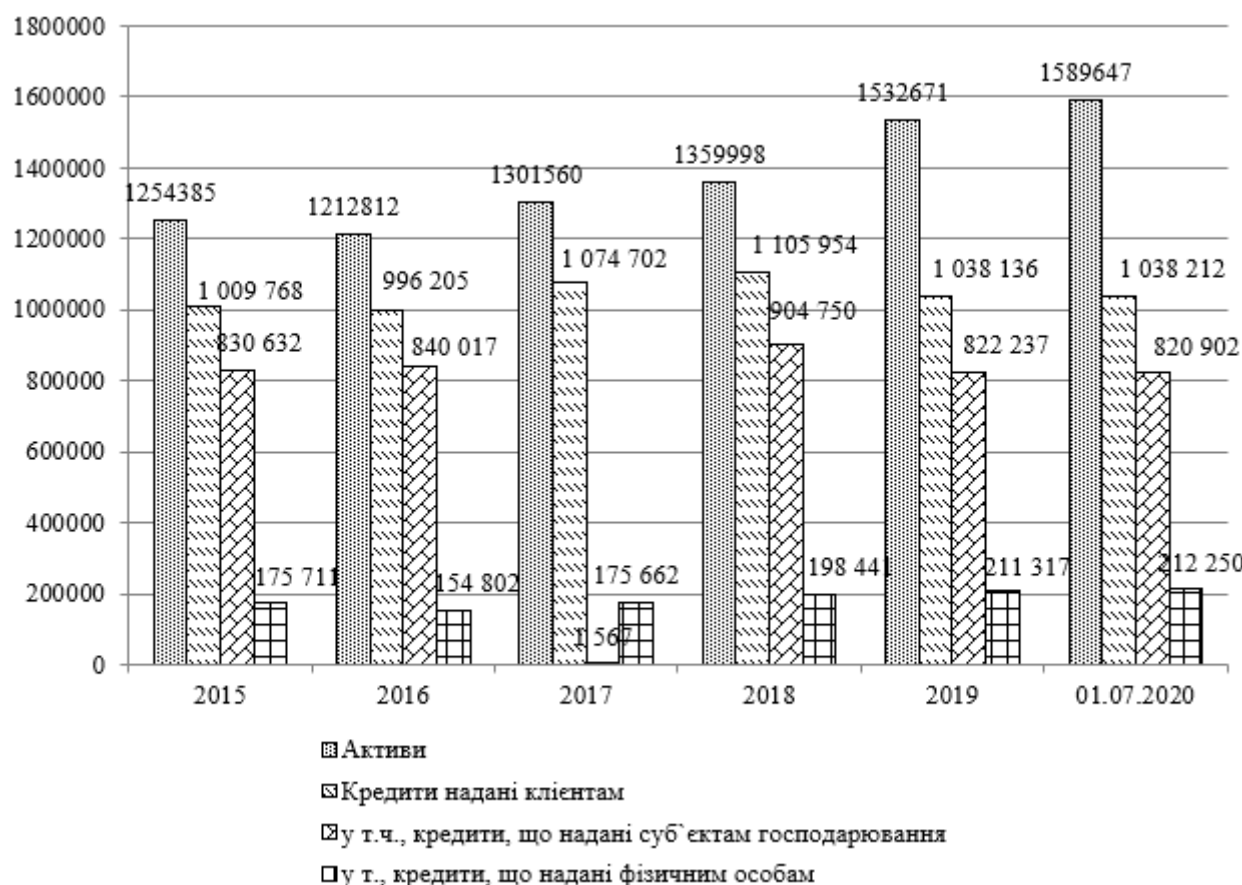

Рис. 1. Динаміка обсягів активів та наданих кредитів вітчизняних банків за період 2015-2020 рр., млн. грн.

Джерело: складено автором за даними [10]

Протягом 2015-2020 рр. простежується динаміка зростання обсягів активів вітчизняних банківських установ. А от обсяги наданих клієнтам кредитів зростали до 2018 р. (1 105 954 млн. грн.), а надалі фіксується тенденція їх зменшення (2019 р. – 1 038 136 млн. грн., 2020 р. – 1 038 212 млн. грн.). У структурі наданих кредитів переважну долю складали кредити саме суб'єктам господарювання. Їх динаміка подібна динаміці всіх наданих кредитів. Кредити, надані фізичним особам за період 2015-2020 рр. залишаються майже незмінними, і починаючи з 2017 р. (176 662 млн. грн.) демонструють тенденцію зростання (2020 р. – 212 250 млн. грн.).

Відносно кредитних операцій банківських установ вважаємо доцільним навести наступну інформацію (рис. 2).

Дані рис. 2 дозволяють зробити висновок, про достатньо високий рівень непрацюючих кредитів у складі кредитів корпоративного сектору. І хоча у 2017 р. частка непрацюючих кредитів у складі кредитів корпоративного сектору складала 56,03 %, у 2018 р. – 55,83 %, у 2019 р. – 53,83 % і у 2020 р. – 53,63% (тобто знижується її розмір), все ж таки це є дуже великим негативним показником. Частка непрацюючих кредитів у складі кредитів фізичним особам має більш "оптимістичну" характеристику, адже її показник поступово знижується: 2017 р. – 53,51 %, у 2018 р. – 46,04 %, у 2019 р. – 34,11 % і у 2020 р. – 36,24 %.

Для банківських установ кредити фізичним особам грають роль найпростішого способу заробити кошти. А в умовах недостатнього попиту на кредити зі

сторони корпоративних клієнтів, питома вага кредитів фізичним особам хоча і не є значною, але постійно зростає. Однак, як вважають економісти, у сучасних умовах недостатнього росту української економіки та високого рівня інфляції, перспективи повернення таких кредитів погіршуються.

За оцінками фахівців "...обсяг непрацюючих кредитів в українських банках залишається незмінним, а інколи демонструє тенденцію до збільшення, незважаючи на заклики НБУ вирішити

цю проблему. Відповідно, навіть після "очищення" банківської системи у 2014-2016 рр., ризик неповернення кредитних коштів жодним чином не зменшився" [9]. Ситуація погіршується ще і негативною тенденцією співвідношення "непрацюючих" кредитів до "працюючих": так при встановленій нормі (30%), у вітчизняній банківській системі не повертають кожний другий кредит (у середньому таке співвідношення складає 56%).

Рис. 2. Динаміка показників кредитних операцій вітчизняних банків за період 2017-2020 рр., млн. грн.

Джерело: складено автором за даними [9-10]

На жаль, банківські установи, намагаючись покрити непрацюючі кредити, підвищують відсотки по наданим кредитам, а це призводить до зменшення їх конкурентної привабливості, а, отже, не стимулює економічне зростання. Також, негативними тенденціями функціонування вітчизняної банківської системи виступають і падіння ринкової частки приватних вітчизняних установ на банківському ринку на тлі збереження значної частки банків іноземних банківських груп. Отже, можна підсумувати, що виявлені тенденції зниження обсягів кредитування економіки банківськими установами, а також зростаючі обсяги непрацюючих кредитів, на жаль, свідчать про системну та вкрай негативну ситуацію, яка призводить до кризових явищ у банківській системі країни і гальмування розвитку реального сектору економіки. Вважаємо необхідним підкреслити, що негативна тенденція щодо здійснення кредитних операцій банків в більшості випадків є наслідком саме недоліків існуючих методів оцінки кредитоспроможності позичальників.

В рамках цього дослідження визначимося із термінологічним змістом категорії "кредитоспроможність". Необхідно зауважити, що одностайно думки серед науковців щодо визначення кредитоспроможності і досі немає. Для з'ясування сутності кредитоспроможності звернемося до найбільш поширених її тлумачень (табл. 1).

Неоднозначність поглядів науковців та фахівців з банківського менеджменту щодо визначення сутності кредитоспроможності підтверджує відсутність її єдиного трактування. Отже, ґрунтуючись на аналізі трактувань категорії "кредитоспроможність", їх логічному синтезі, вважаємо за доцільне сформулювати наступне її визначення: кредитоспроможність – це комплексний показник, що відображає спроможність позичальника одержати кредит, повернути його своєчасно і в повному обсязі відповідно до умов кредитної угоди, тобто погасити свої боргові зобов'язання перед комерційним банком.

Сформулювавши зміст кредитоспроможності, варто акцентувати увагу на методах її оцінки. Під час оцінки кредитоспроможності позичальника

комерційний банк повинен ґрунтовно підійти до цього, комерційний банк прогнозує і ступінь визначення всіх умов надання кредиту: його розміру, кредитного ризику та можливих втрат у разі відсотків за користування, термінів повернення. Окрім порушення умов кредитної угоди.

Таблиця 1. Підходи до визначення змісту категорії "кредитоспроможність"

Трактування	Автор
Спроможність позичальника в повному обсязі й у визначений кредитною угодою термін розраховуватися за своїми борговими зобов'язаннями винятково грошовими коштами	Васильчак С.В., Демус Л.Р. [1, С.155]
Здатність позичальника акумулювати грошові потоки, достатні для своєчасного погашення боргових зобов'язань відповідно до заздалегідь узгодженого графіка повернення кредитних коштів і сплати відсотків	Вовчак О., Меда Н. [2, С.12]
Системна оцінка банком існуючих реальних можливостей погашення наданої ним позики	Гідулян А. [3, С.51]
Передумова для підприємства залучити кредит та своєчасно і в повному обсязі повернути його, сплатити проценти, що визначається фінансовим станом позичальника, здатністю його ефективно використовувати кредитні ресурси, залучати додаткові фінансові ресурси тощо	Давидович І.Д., Ломачинська І.А., Мумладзе А.О. [4, С.85-86]
Спроможність позичальника залучати фінансові ресурси та в повному обсязі у визначений термін погашати свої боргові зобов'язання	Світлична В.Ю., Фатєєва Г.Є. [14, С.253]
Здатність позичальника, за окреслених умов кредитування, в повному обсязі і у визначений кредитною угодою термін розраховуватися за своїми борговими зобов'язаннями грошовими коштами, що генеруються ним у процесі операційної діяльності	Слав'юк Р.А. [15, С.499]
Сформована наявність передумов у позичальника щодо отримання і повернення кредиту	Словник-посібник економічних термінів [16]
Оцінка наявності економічних і юридичних передумов для одержання кредиту та спроможності підприємства у повному обсязі й у визначений кредитною угодою термін повернути його, що здійснюють на основі розгляду фінансово-господарських аспектів діяльності позичальника, а також репутації керівника підприємства, що проводиться на етапі підготовки та прийняття рішення стосовно видачі кредиту й умов укладення кредитного договору і в процесі кредитування на перспективу	Чайковський Я. [19, С.179]

Джерело: складено автором за даними [1-4; 14-16; 19]

Зазначимо, що під час оцінки кредитоспроможності позичальника для вітчизняних комерційних банків обов'язковим є використання норм Постанови Правління НБУ "Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями" (від 30.06.2016 р. № 351) та Постанови Правління НБУ "Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України" (від 16.03.2018 р. № 26) [11-12]. Базуючись на нормах зазначеного Положення вітчизняні банки розробляють внутрішні положення для оцінки кредитоспроможності позичальників.

Положення № 351, за оцінками його розробників, повинно сприяти своєчасній оцінці комерційними банками розміру кредитного ризику, обґрунтованому розрахунку банківського капіталу відповідно до застосовуваних у міжнародній практиці підходів. Норми Положення ґрунтуються на оцінці імовірності дефолту боржника (відповідно до принципу міжнародної практики "through the cycle" – протягом економічного циклу). При цьому, кредитний ризик є залежним від імовірності дефолту – "probability of default" (PD) та втрат у разі настання дефолту – "loss given default" (LGD). Положенням № 351 передбачено порядок розрахунку величини очікуваних збитків за

формулою трьох компонентів: імовірності дефолту боржника (PD), рівні втрат в разі дефолту (LGD) та боргу за активом ("exposure at default", EAD). Основну роль в оцінюванні кредитоспроможності грає оцінювання комерційним банком фінансового стану боржника, на підставі результатів якого визначається коефіцієнт імовірності дефолту. Отже, це актуалізує важливість забезпечення об'єктивності та достовірності системи оцінювальних фінансових показників.

Розглянемо послідовність алгоритму визначення значення коефіцієнта імовірності дефолту позичальника-юридичної особи (крім банку, бюджетної установи та юридичної особи-боржника за кредитом під інвестиційний проект) відповідно до вимог Положення № 351:

1) виходячи з належності підприємства до великого, середнього або малого та виду його економічної діяльності, обирається модель розрахунку інтегрального показника фінансового стану позичальника (табл.1-2 Додатку 7 Положення). При цьому використовується логістична формула:

$$Z = \beta_0 + \sum_{i=1}^n \beta_i \times x_i, \quad (1)$$

де: Z – інтегральний показник; x_i – показники, що визначаються на підставі фінансових коефіцієнтів, розрахованих за даними фінансової звітності позичальника, з урахуванням установлених НБУ діапазонів для кожного фінансового показника (табл.1-2 Додатку 7 до Положення); β_i – коефіцієнти логістичної моделі, що визначаються НБУ з урахуванням вагомості показників; β_0 – вільний член логістичної моделі, значення якого актуалізується НБУ;

2) базуючись на даних фінансової звітності (для великого та середнього підприємства – форма №1 та форма №2, для малого підприємства – форма №1-м та форма №2-м) визначаються фінансові показники, які використовуються для розрахунку інтегрального показника фінансового стану позичальника. При цьому, розрахунок інтегрального показника для великого та середнього підприємства передбачає 16 фінансових показників ($K_1 \div K_{16}$), а для малого підприємства – 13 фінансових показників ($MK_1 \div MK_{13}$);

3) розраховується інтегральний показник фінансового стану позичальника (згідно відповідної моделі табл.1-2 Додатку 7 до Положення);

4) визначається клас залежно від значення інтегрального показника з урахуванням величини підприємства (велике, середнє або мале) (табл.4-5 Додатку 7 до Положення). Найвищий клас позичальника – 1, найнижчий – 9. Положення наділяє банк правом коригування класу позичальника (визначеного на підставі розрахунку інтегрального показника), шляхом застосування коригуючих факторів, а саме:

- у разі своєчасності сплати боргу позичальником з дотриманням таких вимог: наявність факту прострочення боргу протягом 31÷60 днів, банк визначає клас не вище 5; протягом 31÷60 днів – не вище 8; 91 та більше днів – не вище 10;

- ознак, що свідчать про високий кредитний ризик позичальника;

- вимог стосовно визнання / припинення визнання банком дефолту позичальника;

- наявної інформації стосовно кредитної історії позичальника в частині його класифікації за класом 10, тоді банк понижує клас такого позичальника на три класи;

5) визначається значення коефіцієнта імовірності дефолту позичальника, базуючись на діапазоні значень коефіцієнта PD позичальника (табл. 1 Додатку 9 Положення). В процесі визначення коефіцієнта імовірності дефолту банк (в межах установленого діапазону) враховує ряд об'єктивних аспектів: коефіцієнт покриття боргу; наявність та активність ринків збуту продукції; динаміку фактичних значень інтегрального показника; рейтинги боржника; інші події та обставини, що можуть впливати на припинення виконання боржником своїх зобов'язань. Діапазони значень коефіцієнта імовірності дефолту (PD) позичальника наступні: клас 1 – 0,005÷0,009; клас 2 – 0,01÷0,019; клас 3 – 0,02÷0,03; клас 4 –

0,04÷0,06; клас 5 – 0,07÷0,010; клас 6 – 0,011÷0,017; клас 7 – 0,018÷0,032; клас 8 – 0,033÷0,059; клас 9 – 0,060÷0,99; клас 10 – 1 [11].

Окрім методу оцінки кредитоспроможності позичальників відповідно до Положення № 351, на практиці застосовують і такі методи, як: метод аналізу фінансових коефіцієнтів; оцінка фінансового стану позичальника з використанням абсолютних показників; метод дослідження грошових потоків; рейтинговий метод; бальна оцінка; метод дискримінантних показників; інтегральний метод; матрична оцінка; метод кредитного скорингу; якісна оцінка (економічне середовище, спроможність погашення кредиту, забезпечення, репутація позичальника). Методи оцінки, що найчастіше застосовуються у міжнародній практиці: CAMELS; CAMPARI; COPF, PARTS; PARSER; правило "6 C"; система 4 FC; правило "5 C". Отже, можна підсумувати, що існує достатньо велика кількість вітчизняних та міжнародних методів оцінки кредитоспроможності позичальників.

В рамках цього дослідження варто акцентувати увагу на тому, що незважаючи на таке велике розмаїття методів оцінки, в Україні все ж таки немає єдиного уніфікованого методу оцінки кредитоспроможності позичальників. Перелічені вище методи багато в чому є подібними, а відмінною їх рисою є сукупність показників (які виступають основою для отримання загального рейтингу позичальника) та порядок надання пріоритетності характеристикам позичальника.

Недостатньо висока якість чинних методів оцінки кредитоспроможності позичальників є наслідком недосконалого їх науково-теоретичного обґрунтування. Застосовувані методи оцінки, на жаль, не забезпечують менеджмент комерційного банку об'єктивною інформацією, а це призводить до прийняття необґрунтованих управлінських рішень.

Таким чином, виникає необхідність розробки заходів з удосконалення методичних підходів щодо оцінки кредитоспроможності позичальників комерційного банку.

Вважаємо за необхідне підкреслити, що формування дієвої методики оцінки кредитоспроможності позичальника, безперечно, є необхідною умовою сталого, ефективного розвитку кожного комерційного банку. Адже використання у роботі банку такої методики забезпечить мінімізацію кредитного ризику, запобігатиме можливим втратам банку від кредитної діяльності, сприятиме недопущенню падіння рівня його фінансово-економічної безпеки, а отже, виступить важелем досягнення фінансової стійкості вітчизняного банківського сектору.

Спираючись на всі вищенаведені факти, можемо стверджувати, що основними заходами із формування науково-обґрунтованої методики оцінки кредитоспроможності позичальників комерційного банку, на думку автора, можуть виступати наступні (рис. 3).

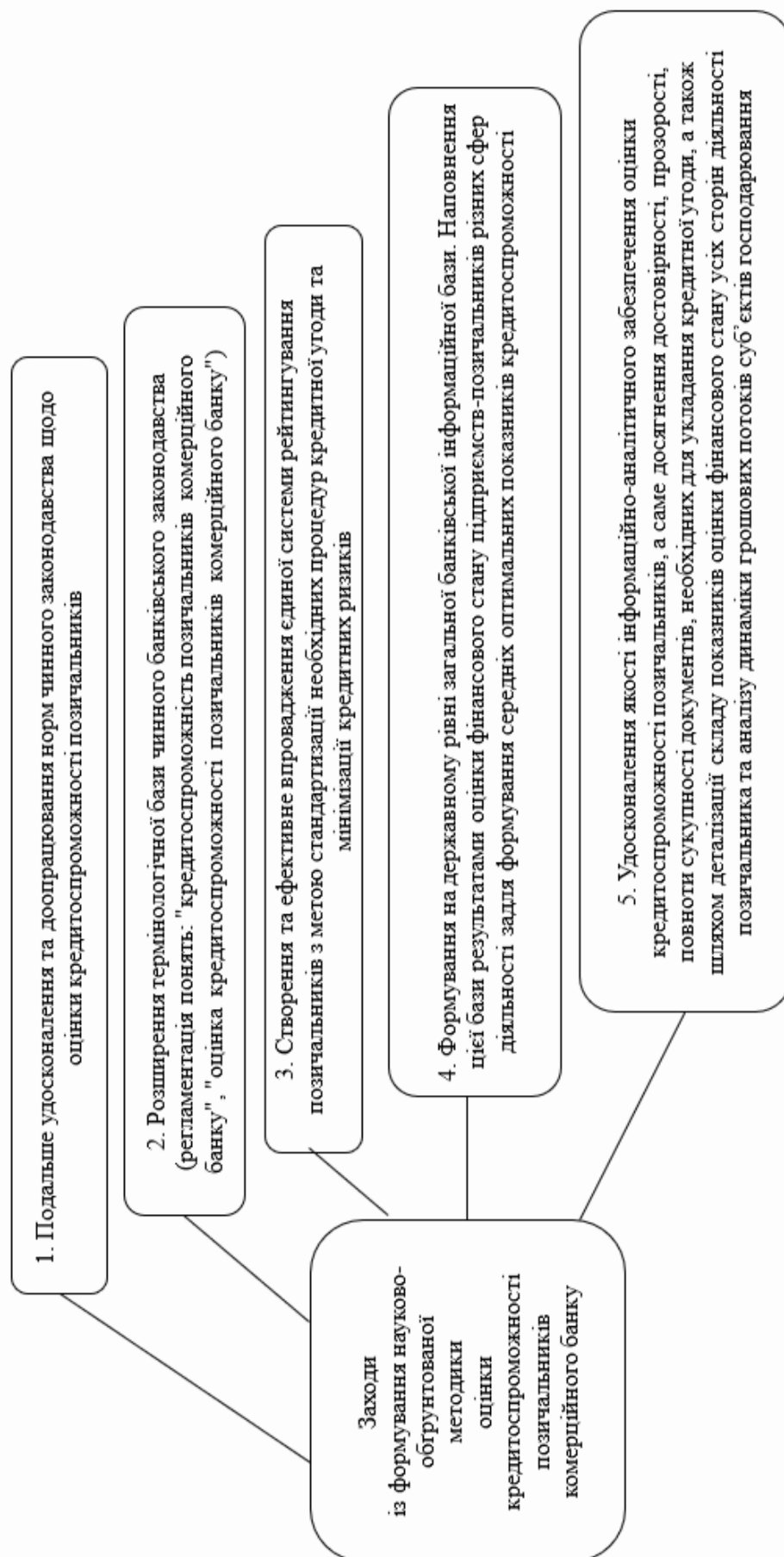

Рис. 3. Перелік заходів із формування науково-обґрунтованого методичного підходу до оцінки кредитоспроможності позичальників комерційного банку

Висновки

Таким чином, до напрямків удосконалення методичного забезпечення оцінки кредитоспроможності комерційних банків доцільно віднести наступні кроки:

- по-перше, розширення повноважень комерційних банків. Як слушно зазначено у [8, с.111] "...банки повинні мати право на власний розсуд приймати рішення про застосування одного з двох підходів до вимірювання кредитного ризику: стандартизований, заснований на присвоєнні зовнішнього кредитного рейтингу відповідними незалежними агентствами, або метод IRB, що базується на власних внутрішніх рейтингах окремого комерційного банку". Надання комерційним банкам більш розширених прав щодо рейтингування позичальників та визначення імовірності їх дефолту;
- по-друге, подальше удосконалення методичних підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників. А саме створення методичного підходу до визначення інтегрального показника кредитоспроможності. Останній повинен базуватися на врахуванні як кількісних, так і якісних показників, та аспектів, що всебічно характеризують показники діяльності позичальника (характеристика

бізнесу, ринкова позиція позичальника, ділова репутація тощо). Окрім того, інтегральний показник повинен враховувати суттєві, суб'єктивні, специфічні особливості діяльності суб'єкта господарювання (період функціонування підприємства, показник ділової репутації, показник погашення позичок, склад засновників, рівень менеджменту та ін.);

- по-третє, поліпшення якості інформаційно-аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності за рахунок обчислення як поточного, так і прогностичного розміру кредитоспроможності позичальника. При цьому, під час розрахунку поточної кредитоспроможності здійснюють аналітичне порівняння отриманих показників із їх нормативними значеннями; тоді як прогностичний розмір кредитоспроможності визначають, виходячи із динаміки зміни показників ділової активності та рентабельності підприємства.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що, на думку автора, достовірний, високоефективний методичний підхід до оцінки кредитоспроможності позичальників комерційними банками сприятиме підвищенню якості кредитних операцій, мінімізації ймовірності виникнення ризиків і загроз, а отже і забезпеченню стабільності розвитку та високого рівня фінансово-економічної безпеки банків.

Список літератури

1. Васильчак С. В., Демус Л. Р. Оцінка кредитоспроможності позичальника як один із методів забезпечення економічної безпеки банку. *Науковий вісник НЛТУ України. Збірник науково-технічних праць*. 2012. Вип. 22.1. С. 154–161.
2. Вовчак О., Меда Н. Модернізація підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників банків. *Вісник НБУ*. 2013. № 12. С. 11–15.
3. Гідулян А. Поліпшення методики оцінки кредитоспроможності позичальників. *Вісник НБУ*. 2012. № 1. С. 50–53.
4. Давидович І. Д., Ломачинська І. А., Мумладзе А. О. Удосконалення теоретичних підходів до визначення сутності "кредитоспроможності підприємства". *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2016. Т. 21. Вип. 11 (53). С. 83–88.
5. Кіндрацька Г. Оцінювання платоспроможності українських підприємств: проблемні аспекти типових методик. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. № 3. С. 133–143.
6. Крамаренко І. С., Козаченко Л. А. Методика оцінки кредитоспроможності заємщика: практичний аспект. *Економіка України*. 2018. № 5 (670). С. 49–60.
7. Кужелєв М. О., Ковальова К. В. Теоретичні аспекти управління кредитоспроможністю підприємства. *Економіка та держава*. 2019. № 12. С. 55–60.
8. Маркович Т. Г. Оцінка комерційними банками кредитоспроможності підприємств-експортерів: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). Житомир. 2019. 260 с.
9. Надійність та показники банківської системи України: драйвер росту чи тягар? URL: <http://icps.com.ua/nadiynist-ta-rokaznyky-bankivskoyi-systemy-ukrayiny-drayver-rostu-chy-tyahar> (дата звернення: 12.08.2020).
10. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://nbu.gov.ua> (дата звернення: 12.08.2020).
11. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова Правління НБУ від 30.06.2016 р. № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звернення: 12.08.2020).
12. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України: Постанова Правління НБУ від 16.03.2018 р. № 26. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0026500-18#Text> (дата звернення: 12.08.2020).
13. Саух І. В., Вигovskyкий В. Г. Аналітичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника. *Ефективна наука*. 2019. № 8.
14. Світлична В. Ю., Фатєєва Г. Є. Актуальні питання організації кредитних відносин в діяльності банківських установ України. *Коммунальное хозяйство городов: Научн.-техн. сб.* 2011. № 100. С. 252–262.
15. Слав'юк Р. А. Оцінювання кредитоспроможності позичальника: досвід Польщі. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 19. С. 497–505.
16. Дрозд О. М., Дубічинський В. В., Д'яков А. С. та ін. Словник-посібник економічних термінів / за ред. Т. Р. Кияка. Київ. Вид. Дім "KM Academia", 2010. 264 с.
17. Суханова А. В., Пухальська Н. О., Черній Б. С. Сучасні методи оцінки кредитоспроможності позичальника банківськими установами. *Економіка і суспільство*. 2018. № 18. С. 821–826.
18. Федоришина Л. І., Цуркан А. О. Удосконалення методичних підходів до оцінки кредитоспроможності позичальника комерційного банку. *Агросвіт*. 2018. № 11. С. 39–42.

19. Чайковський Я. Напрямки вдосконалення методики аналізу кредитоспроможності боржника-юридичної особи. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє*. 2014. Вип. 19, Ч. 1. С. 176–188.

References

- Vasilchak, S. V., Demus, L. R. (2012), "Assessment of the borrower's creditworthiness as one of the methods of ensuring the economic security of the bank" ["Otsinka kredytopromozhnosti pozychal'nyka yak odyń iz metodiv zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky banku"], *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine. Collection of scientific and technical works*, Vol. 22.1, P. 154–161.
- Vovchak, O., Meda, N. (2013), "Modernization of approaches to assessing the creditworthiness of bank borrowers" ["Modernizatsiya pidkhodiv do otsinky kredytopromozhnosti pozychal'nykiv bankiv"], *Bulletin of the NBU*, No. 12, P. 11–15.
- Gidulyan, A. (2012), "Improving the methodology for assessing the creditworthiness of borrowers" ["Polipshennya metodyky otsinky kredytopromozhnosti pozychal'nykiv"], *Bulletin of the NBU*, No. 1, P.50–53.
- Davydovych, I. D., Lomachynska, I. A., Mumladze, A. O. (2016), "Improving theoretical approaches to defining the essence of "creditworthiness of the enterprise" ["Udoskonalennya teoretychnykh pidkhodiv do vyznachennya sutnosti "kredytopromozhnist' pidpryyemstva"], *Bulletin of ONU named after I. I. Mechnykova*, Vol. 21, No. 11 (53), P. 83–88.
- Kindratska, G. (2019), "Assessing the solvency of Ukrainian enterprises: problematic aspects of standard methods", *Economic Journal of the Lesya Ukrainka East European National University*, No. 3, P. 133–143.
- Kramarenko, I. S., Kozachenko, L. A. (2018), "Methodology for assessing the borrower's creditworthiness: a practical aspect", *Economy of Ukraine*, No. 5 (670), P. 49–60.
- Kuzhelev, M. O., Kovaleva, K. V. (2019), "Theoretical aspects of enterprise creditworthiness management", *Economy and state*, No. 12, P. 55–60.
- Markovic, T. G. (2019), *Estimation by commercial banks of creditworthiness of the enterprises-exporters* : dis. ... Cand. econ. Sciences: 08.00.09 - accounting, analysis and audit (by types of economic activity), Zhytomyr, 260 p.
- "Reliability and performance of Ukraine's banking system: growth driver or burden?" ["Nadiynist' ta pokaznyky bankivskoyi systemy Ukrayiny: drayver rostu chy tyahar?"], available at : <http://icps.com.ua/nadiynist-ta-pokaznyky-bankivskoyi-systemy-ukrayiny-drayver-rostu-chy-tyahar> (last accessed: 12.08.2020).
- "Official site of the NBU" ["Ofitsiynyy sayt NBU"], available at : <https://nbu.gov.ua> (last accessed: 12.08.2020).
- "Regulations on the determination by banks of Ukraine of the amount of credit risk on active banking operations: Resolution of the Board of the NBU dated 30.06.2016 No. 351" ["Polozhennya pro vyznachennya bankamy Ukrayiny rozmiru kredytnoho ryzyku za aktyvnymy bankivskymy operatsiyamy: Postanova Pravlinnya NBU vid 30.06.2016 No. 351"], available at : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (last accessed: 12.08.2020).
- "On Amendments to Certain Regulations of the National Bank of Ukraine: Resolution of the Board of the NBU of March 16, 2018 No. 26" ["Pro vnesennya zmin do deyakykh normatyvno-pravovykh aktiv Natsional'noho banku Ukrayiny: Postanova Pravlinnya NBU vid 16.03.2018 No. 26"], available at : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0026500-18#Text> (last accessed: 12.08.2020).
- Saukh, I. V., Vygovsky, V. G. (2019), "Analytical support for assessing the borrower's creditworthiness", *Effective science*, No. 8.
- Svitlychna, V. Yu., Fateeva, G. E. (2011), "Current issues of credit relations in the activities of banking institutions of Ukraine" ["Aktual'ni pytannya orhanizatsiyi kredytnykh vidnosyn v diyal'nosti bankivskyykh ustanov Ukrayiny"], *Municipal economy of cities: Nauchn.-tehn. Sat*, No. 100, P. 252–262.
- Slavyuk, R. A. (2018), "Assessing the borrower's creditworthiness: the experience of Poland", *Market infrastructure*, Issue 19, P. 497–505.
- Drozd, O. M., Dubichinsky, V. V., Dyakov, A. S. et al. (2010), *Dictionary-manual of economic terms [Slovnnyk-posibnyk ekonomichnykh terminiv]* / for ed. T. R. Kiyaka, Kyiv, Vid. House "KM Academia", 264 p.
- Sukhanova, A. V., Puhalskaya, N. O., Cherniy, B. S. (2018), "Modern methods of assessing the creditworthiness of the borrower by banking institutions", *Economy and society*, No. 18, P. 821–826.
- Fedorishina, L. I., Tsurkan, A. O. (2018), "Improving methodological approaches to assessing the creditworthiness of a commercial bank borrower", *Agrosvit*, No. 11, P. 39–42.
- Tchaikovsky, J. (2014), "Directions of improvement of a technique of the analysis of creditworthiness of the debtor-legal entity" ["Napryamky vdoskonalennya metodyky analizu kredytopromozhnosti borzhnyka-yurydychnoyi osoby"], *Ukrainian science: past, present, future*, Vol. 19, Part 1, P. 176–188.

Надійшла (Received) 22.08.2020

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Овчелупова Ольга Миколаївна – Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, здобувач кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту, Харків, Україна; email: o.ovchelupova@bankvostok.com.ua; ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6053-5168>.

Овчелупова Ольга Николаевна – Харьковская национальная академия городского хозяйства, соискатель кафедры финансово-экономической безопасности, учета и аудита, Харьков, Украина.

Ovchelupova Olga – PhD Student of the Department of Financial and Economic Security, Accounting and Audit, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Kharkiv, Ukraine.

ОЦЕНКА КРЕДИТОСПОСОБНОСТИ ЗАЕМЩИКА КОММЕРЧЕСКОГО БАНКА: НАПРАВЛЕНИЯ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ИНФОРМАЦИОННО- АНАЛИТИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

Статья посвящена исследованию теоретико-методических основ и разработке практических рекомендаций, по оценке кредитоспособности заемщика коммерческого банка. **Предметом** исследования является совокупность теоретических, методических и практических аспектов по повышению качества информационно-аналитического обеспечения оценки кредитоспособности заемщиков коммерческого банка. **Целью** статьи является разработка теоретико-методических положений и обоснование практических рекомендаций, по оценке кредитоспособности заемщика. **Задачи** работы: проанализировать фактические показатели развития банковской системы Украины, в том числе масштабы кредитных операций коммерческих банков; исследовать и систематизировать понятийный аппарат оценки кредитоспособности заемщиков; на базе нормативно-правового регулирования установить алгоритм определения значения коэффициента вероятности дефолта заемщика-юридического лица; разработать меры по совершенствованию методических подходов к оценке кредитоспособности заемщиков коммерческого банка. В ходе исследования использованы методы: абстрактно-логический анализ, теоретического обобщения, системного и статистического анализа, графический метод. По результатам исследования проанализирована динамика объемов активов и предоставленных кредитов отечественных банков за период 2015-2020 гг. и кредитных операций отечественных банков за период 2017-2020 гг. Обобщены теоретико-методические подходы к оценке кредитоспособности заемщиков. Разработаны мероприятия по формированию научно-обоснованного методического подхода к оценке кредитоспособности заемщиков коммерческого банка. **Выводы:** предложены меры по совершенствованию методического обеспечения оценки кредитоспособности коммерческих банков, позволяющих обеспечить повышение качества кредитных операций, минимизацию вероятности возникновения рисков и угроз, а значит способствуют обеспечению стабильности развития и высокого уровня финансово-экономической безопасности коммерческих банков.

Ключевые слова: кредитоспособность; заемщик; логистическая модель; интегральный показатель финансового состояния должника; класс должника; коэффициент вероятности дефолта.

ASSESSMENT OF THE BORROWER'S CREDIT CAPACITY OF THE COMMERCIAL BANK: DIRECTIONS FOR IMPROVING THE QUALITY OF INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT

The article is devoted to the study of theoretical and methodological bases and the development of practical recommendations for assessing the creditworthiness of a borrower of a commercial bank. The **subject** of the study is a set of theoretical, methodological and practical aspects to improve the quality of information and analytical support for assessing the creditworthiness of commercial bank borrowers. The **purpose** of the article is to develop theoretical and methodological provisions and substantiate practical recommendations for assessing the creditworthiness of the borrower. **Objectives:** to analyze the actual indicators of development of the banking system of Ukraine, including the scale of credit operations of commercial banks; to study and systematize the conceptual apparatus for assessing the creditworthiness of borrowers; on the basis of regulatory legal regulation to establish an algorithm for determining the value of the default factor of the borrower-legal entity; to develop measures to improve methodological approaches to assessing the creditworthiness of commercial bank borrowers. During the research the following methods were used: abstract-logical analysis, theoretical generalization, system and statistical analysis, graphical method. According to the results of the study, the dynamics of assets and loans of domestic banks for the period 2015-2020 was analyzed. and credit operations of domestic banks for the period 2017-2020. Theoretical and methodological approaches to assessing the creditworthiness of borrowers are summarized. Measures have been developed to form a scientifically sound methodological approach to assessing the creditworthiness of commercial bank borrowers. **Conclusions:** proposed measures to improve the methodological support for assessing the creditworthiness of commercial banks, to improve the quality of credit operations, minimize the likelihood of risks and threats, and thus contribute to the stability of development and a high level of financial and economic security of commercial banks.

Keywords: creditworthiness; borrower; logistics model; integrated indicator of the debtor's financial condition; debtor's class; default probability ratio.

Бібліографічні описи / Bibliographic descriptions

Овчелупова О. М. Оцінка кредитоспроможності позичальників комерційного банку: напрямки підвищення якості інформаційно-аналітичного забезпечення. *Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості*. 2020. № 3 (13). С. 106–114. DOI: <https://doi.org/10.30837/ITSSI.2020.13.106>.

Ovchelupova, O. (2020), "Assessment of the borrower's credit capacity of the commercial bank: directions for improving the quality of information and analytical support", *Innovative Technologies and Scientific Solutions for Industries*, No. 3 (13), P. 106–114. DOI: <https://doi.org/10.30837/ITSSI.2020.13.106>.